

**Силабус курсу
«КИЇВСЬКА ЛІТУРГІЙНА ТРАДИЦІЯ»**

**Освітній ступінь «Бакалавр»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма
«Спів»
Рік навчання: III
Семестр: V
Кількість кредитів: 3
Мова викладання: українська**

Керівник курсу ВБ 45. «Київська Літургійна традиція»

Лисенко Микола Віталійович - заслужений Діяч мистецтв України, доцент кафедри «Мистецтво співу» КЗВО КОР «Академія мистецтв ім. П. Чубинського».

Контактна інформація:
mykolalysenko71@gmail.com

Прореквізити та постреквізити дисципліни

• **Прореквізити дисципліни:**

- ОК 8. Історія світової музики
- ОК 10. Сольфеджіо
- ОК 16. Історія вокального мистецтва
- ОК 22. Основи диригування

• **Постреквізити дисципліни:**

- ОК 14. Вокальна та інструментальна музика сучасних композиторів Київщини
- ОК 15. Спеціальний клас. Сольний спів
- ОК 26. Клас вокального ансамблю
- ОК 33. Педагогічна практика
- ОК 34. Концертно-виконавська практика

Призначення дисципліни

Дисципліна «Київська Літургійна традиція» знайомить студентів з комплексом Літургійних творів та звичаїв їхнього виконання, які

сформувалися в монастирях і храмах Київщини як духовно-культурного осердя України, та згодом вплинули на генезис усієї української духовної музики.

Період зародження та еволюції Київської Літургійної традиції охоплює часовий відрізок у понад тисячу років. Опанування цим предметом сприятиме у розвитку вітчизняного культурного простору та поглиблюватиме ментальну самоідентифікацію студентів, допомагаючи самостійно орієнтуватися в розмаїтті українського Літургійного репертуару різних епох і стилів. В процесі навчання передбачається формування комплексу вмій для самостійної інтерпретації вітчизняних Літургійних партитур будь-якого рівня складності.

Окрім того, в професійно-прикладній площині знайомство з Київською Літургійною традицією допоможе студентам збагатити загальний хорový досвід комплексом знань з функціонування Літургійного вокального колективу, здобувши необхідні професійні навички майбутнього регента та кліросного співака.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Спів», вивчення дисципліни «Київська літургійна традиція» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

СК 3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.

СК 5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.

СК 11. Здатність оперувати професійною термінологією.

СК 12. Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.

СК 13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

СК 18. Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.

Метою навчальної дисципліни «Київська Літургійна традиція» є ознайомлення студентів з культурологічним, естетичним та стильовим багатством нашої вітчизняної Київської традиції Східно-Візантійського Православного Літургійного музичного мистецтва; а також сприяння формуванню в студентів необхідного комплексу знань з підбору та

використання відповідного духовного репертуару, що включає в себе розуміння його місця в історії вітчизняної та світової музичної культури, органічне відчуття законів його сакрального і концертного застосування, та володіння стильовими особливостями в процесі його інтерпретації.

Зміст і структура курсу

Протягом семестру вивчення навчальної дисципліни «Київська Літургійна традиція» студенти досліджують історичний шлях та репертуарно-стильове розмаїття Київської традиції Богослужбового Літургійного співу як окремого феномену світової культури й музичного мистецтва, та опановують закони його практичного виконання під час Богослужінь і концертів.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин: 90			
	Форма навчання: денна/заочна			
	Усього	у тому числі		
		лекції	практичні	самостійна робота
МОДУЛЬ I				
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Введення в загальну традицію Літургійного співу.				
Тема 1. Філософський та культурологічний аспекти Літургійного співу в наукових дослідженнях та творчій діяльності. Літургійність як феномен культури Нової Ери.	12	2/1	2/1	8/10
Тема 2. Літургійний спів як невід’ємна складова сакральності людства. Кодекс книг Старого Завіту як прадавнє історичне джерело Літургійної музично-співацької творчості. Літургійний співу контексті Нового Завіту.	12	2/1	2/1	8/10

Разом за змістовий модуль 1	24	4/2	4/1	16/21
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Київська Літургійна традиція в історичній проєкції				
Тема 3. Передумови появи Київської Літургійної традиції. Епоха народження власної Літургійної культури.	12	2/1	2/-	8/11
Тема 4. Розвиток активного Літургійного життя в Київській Русі наприкінці X – початку XIV тисячоліття.	12	2/1	2/-	8/11
Тема 5. Від монодії та ікону – до багатоголосся. Київська традиція між XIV та XXI століттями.	12	2/1	2/-	8/11
Разом за змістовий модуль 2	36	6/3	6/-	24/33
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Практика Літургійного співу. Гімнографія та Геортологія				
Тема 6. Богослужіння добового кола. Вісьмигласся як основа тижневого Літургійного кола. Октоїх.	15	2/1	4/-	9/11
Тема 7. Богослужіння річного кола. Головні Свята як дороговкази на шляху Богослужбового року. Різдвяний цикл свят. Великодній цикл свят.	15	2/1	4/-	9/11
Разом за змістовий модуль 3	30	6/3	6/1	18/26
Разом за змістовий модуль 2	36	6/3	6/-	24/33

Разом за змістовний модуль 1	24	4/2	4/1	16/21
Усього	90	16/8	16/2	58/80

Самостійна робота проводиться студентами щотижнево і спрямована на закріплення пройденого на лекційних заняттях матеріалу. Загальна кількість годин на виконання – 58/80 (денна/заочна форми). Поточний контроль однієї Теми здійснюється на наступному занятті.

Орієнтовні питання до заліку:

1. Літургійний спів: значення та зміст поняття, сакральний та світський вимір.
2. Де, коли та за яких обставин відбулася перша Літургія в історії людства.
3. Літургійний спів та його Гімнографія: історія, розвиток, автори.
4. Передумови появи Київської Літургійної традиції до князя Володимира.
5. Богослужбовий устав у своєму розмаїтті, його Київські особливості.
6. Сакральний спів у Києві за часів Володимирового Хрещення.
7. Софія та Лавра – два епіцентри формування та два вектори розвитку.
8. Монастирський та приходський устави в Київській традиції.
9. Всеношна як складова Літургії.
10. Сенс християнського Богослужіння.
11. Еволюція хорув процесі розвитку Київської Літургійної традиції.
12. Зв'язок Старозавітного і Новозавітного богослужінь.
13. Євхаристія як головна мета Новозавітного Богослужіння.
14. Співацьке оздоблення Євхаристії: Київські традиційні особливості.
15. Вісьмигласся (Октоїх) та його реалізація у Київському варіанті.
16. Система Богослужбових кіл.
17. Добове Богослужбове коло.
18. Тижневе (седмичне) Богослужбове коло.
19. Літургійні уставні теми тижневого (седмичного) кола.
20. Річне Богослужбове коло. Геортологія.
21. Дванадцять перехідні та неперехідні свята.
22. Від чого залежать дати Великодня, Вознесіння, П'ятидесятниці.
23. Пости та особливості Богослужбового співу в цей час.
24. Три головних періоди в організації Літургійного часу річного кола.
25. Квітна Тріодь.
26. Період співу Октоїха.
27. Пісна Тріодь.
28. Всеношна: устав, піснеспіви, особливості.

29. Літургія Іоанна Златоуста: устав, піснеспіви, особливості.
30. Літургія Василя Великого: устав, піснеспіви, особливості.
31. Літургія Григорія Двоєлова: устав, піснеспіви, особливості.
32. Першохристиянські Літургійні практики, відроджені у наш час.
33. Традиційні українські принципи Богослужбового вокалу.
34. Принципи організації кліросного співацького колективу.
35. Принципи співацького оформлення Богослужіння.
36. Літургійні та паралітургійні твори в Київській традиції.
37. Авторські хорові Літургії українських корифеїв.
38. Формули гласів Київської Літургійної традиції. Приклади застосування.
39. Регентська техніка та її різновиди. Видатні Київські регенти.
40. Київські особливості технік псалмодії та рецитації.
41. Кантілена як основа вокальної культури в Київській Літургійній традиції.
42. Принцип взаємодії як основа вокального ансамблювання в храмі.
43. Використання Київського та Києво-Печерського розспівів під час сучасного Богослужіння.
44. Феномен Літургійного співу Києво-Печерської Лаври.
45. Гласові формули стихир, тропарів та подобних у Київській традиції.
46. Порівняння Київського та Києво-Печерського розспівів.
47. Важливість та шляхи відродження Київської традиції Літургійного співу.

Політика навчальної дисципліни

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є заліки, що включають індивідуальне та групове опитування, тестові завдання, та виконання слухової музичної вікторини. Формами контролю знань студентів є поточний, підсумковий модульний, семестровий підсумковий (залік/екзамен).

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС – А, В, С, D, E, FX, F).

Поточний контроль передбачає оцінювання рівня засвоєних історико-культурних, біографічних, музично-стилістичних знань із зазначеної теми, опрацьованої як під час лекційних занять так і самостійно, шляхом індивідуального або групового опитування (усно/письмово).

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Бали	Критерії оцінювання
------	---------------------

5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
3 Мінімальний поріг оцінювання	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Політика оцінювання: Максимальна кількість балів з дисципліни «Київська Літургійна традиція» за семестр – 100 балів. Поточний контроль проводиться по опрацюванню кожної нової Теми (кожні 3, 4 уроки) впродовж кожного семестру й оцінюється від 1 до 5 балів. За кожну тему студент може бути оціненим 1-2 рази.

Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період навчання. Підсумковий

модульний (семестровий) контроль знань студентів здійснюється через тестування.

Семестрова оцінка виставляється за умови виконання студентом усіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни та визначається як сума балів, отриманих при здійсненні поточного і підсумкового контролю.

Студент, який набрав кількість балів, що прирівнюється до оцінки «високий рівень» (відмінно) та стабільно виконував всі види навчальної роботи, шукав та опрацьовував додаткові історико-теоретичні та практичні матеріали протягом семестру, може бути звільнений від складання диференційованого заліку.

Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період теоретичного навчання.

Підсумковий модульний(семестровий) контроль знань студентів здійснюється через проведення письмового тестування.

Критерії підсумкового модульного оцінювання знань студентів

Бали	Критерії оцінювання
27 – 30	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
23 – 26	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
18 – 22 18 Мінімальний поріг оцінювання	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
12 – 17	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.

1 – 11	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни є сумою балів, одержаних за поточний, проміжний та підсумковий контроль з подальшим переведенням в національну та 100 бальну шкалу.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності за модуль	Оцінка за національною шкалою	Шкала ECTS
90-100	5 Відмінно	A
82-89	4 Добре	B
74-81		C
64-73	3 Задовільно	D
60-63		E
35-59	2 Незадовільно	FX Для одержання кредиту потрібне доопрацювання.
0-34		F Необхідне повторне вивчення дисципліни

Політика перескладання.

Перескладання модуля здійснюється за бажанням студента один раз з дозволу навчальної частини за наявності поважних причин, відповідно до «Положення про організацію навчального процесу».

Політика академічної доброчесності. Списування під час поточних занять, контрольних робіт та заліку заборонені.

Політика відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За особливу творчу активність нараховуються додаткові бали. За прогул або непідготовлені домашні завдання кількість балів знижується.

Рекомендована література

Основна література

1. Архімандрит Кирило Говорун. Українська публічна теологія.— К., Дух і Літера, 2017.
2. Іванов В.Ф. Навчання церковного співу у ІХ—XVII ст. — К.: Музична Україна, 1997.
3. Іванов В.Ф. Співацька освіта в Україні у XVIII ст. — К.: Музична Україна, 1997.
4. Воскресний Октоїх і Загальна Мінея – К. : Вид. від. УПЦ КП, 2001. – 694 с.
5. Партесні концерти XVII-XVIII ст. з Київської колекції – К.: Музична Україна, ред.- упоряд. Н.О. Герасимова-Персидська, 2006.
6. Шевчук О.Ю. До питання про ладо-звукорядний устрій пісенних мелодій (в аспекті зв'язків народного й церковно-монодійного співу) О. Шевчук Проблеми етномузикології: [Зб. наук. праць] / [упоряд. О. Мурзина]., 2003, - С. 58-75.
7. Шевчук О.Ю. Олександр Кошиць і наука про давньоукраїнський церковний спів О. Шевчук Науковий вісник НМАУ, 2007. – С. 28-42

Допоміжна література

1. Аверинцев С. Софія-Логос: Словник. Дух і Літера. — К., 2000.
2. Іванов В.Ф. Словник термінів і слів українського церковного співу. — Миколаїв: МО України, МДПІ, 1998.
3. Гусарчук Т.В. Дистанція – два століття: образно-стильові паралелі тріо Артемія Веделя «Покаяніяотверзи мі двері» та духовного концерту Ігоря Тилика, «Молодий вчений» • № 4 (56) • квітень, 2018 р., УДК 78.071.1(477)
4. Службеник: – К. : Вид. від. УПЦ КП, 2012.
5. Гусарчук Т.В. Постать Артемія Веделя в аспекті типологій особистості // Постать Артема Веделя в істор.-культур. контексті: Наук. вісн. Нац. муз. академії України. К., 2001. Вип. 11;
6. Шевчук О.Ю. Сербські і болгарські редакції південнослов'янських піснеспівів в українській і білоруській церковно-співацькій практиці XVII ст. О. Шевчук Науковий вісник НМАУ, 105—125 2 2008
7. Шевчук О.Ю. Спостереження над ритмічною організацією української церковної монодії XVII ст. О.Ю. Шевчук Метроритм-1 : Колективна монографія / [під ред. І. М. Юдкіна],, 35-40, 146—148 2 2002

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <https://parafia.org.ua/> - Портал «Наша Парафія» (найбільш потужне джерело інформації з усіх питань Українського Богослужбового співу: ноти, книги, аналітика, записи)
2. <https://ukrspiritmuz.net.ua/index.html> - Портал «Українська Духовна Музика» (Донбаський державний педагогічний університет)
3. https://www.facebook.com/groups/461558224222343/?locale=uk_UA – Церковний Хор (група у Facebook, що збирає український літургійний нотний матеріал)
4. <https://www.facebook.com/groups/919391275248668/> - Бібліотека Регента Українською. Хор Собору Різдва Христового м. Чернівці

Інтернет-статті:

5. <http://kyiv-credo-choir.com/?p=64> – Київський Розспів. Кредо
6. https://ukrspiritmuz.net.ua/pages/5_2.html - Еволюція знаменного розпіву як основної форми українського богослужбового співу (про Київський Розспів)
7. https://chtyvo.org.ua/authors/Trehubenko_Tetiana/Ukrainski_tserkovni_muzychni_oseredky_kintsia_XVI_XVIII_st_osoblyvosti_formuvannia_ta_diiialnosti/ - Українські церковні музичні осередки кінця XVI – XVIII ст.: особливості формування та діяльності. Автор - Тетяна Трегубенко (дисертація)
8. <https://www.kovcheg.ua/uk/reader/muzichna-spadshchina-ukrayini-duhovna-muzika-i-muzika-epohi-baroko> - Музична спадщина України: духовна музика епохи бароко
9. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/19726/file.pdf> - Олександр Кошиць. Релігійні твори. Українська вільна Академія наук в США.
10. http://osnovydyryhentskoytehniky.blogspot.com/2017/12/blog-post_4.html - Шляхи розвитку української духовної музики у XIX- XX ст.